

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

THE KING'S SCIENCE AND LOCAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ผการัตน์ พินิจวัฒน์

Phakaratr Phinijwat

ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Faculty of Social Science, Loei Rajabhat University

E-mail : phakaratra12@hotmail.com

Received February 18, 2022; Revised February 22, 2022; Accepted April 25, 2022

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากรอบด้านทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามแนวทางการพัฒนาแบบประเทศในแถบตะวันตกตามกระแสหลัก ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เป็นธรรม อธิปไตยในการจัดการทรัพยากรของประเทศสูญหายไป การละทิ้งภูมิปัญญาและเทคโนโลยีดั้งเดิม ละเลยการพัฒนาชุมชนชนบท เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขาดความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากร การบริโภคเกินความสามารถที่จะรองรับได้ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศีลธรรมของสังคมเสื่อมลงซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ทั้งในแง่ระบบคิด และวิถีชีวิตของชุมชน เป็นภาพสะท้อนความจริงให้เห็นถึงการพัฒนาศาสนาที่ขาดความสมดุลอย่างรุนแรง

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จึงเป็นแนวทางในการแก้ไขและป้องกันปัญหาความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำมาเสริมสร้างโอกาสให้กับคนในท้องถิ่นไทย ทั้งในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ยากจนและด้อยโอกาสทางสังคมให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งสร้างทางเลือกจากการผลิต และการบริการที่หลากหลายภายใต้หลักความพอดีและเดินทางสายกลาง เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ที่เหมาะสมในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับสาขาในการผลิตและระดับประเทศ เพื่อปรับวิถีชีวิตของคนไทยและทิศทางการพัฒนาประเทศ และนำไปสู่ “การเกื้อกูลและแบ่งปันกัน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ” สู่การพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ให้ท้องถิ่นไทยไกลอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่น, เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

The changes of the world in terms of economic and social today result in the way Thailand to be challenged with the problems from both inside and outside the country. The following mainstream continuous development of Thailand which is in line with the development of western countries causes the abundant and unfair use of resources; the lost of the sovereignty in managing the country's resources; the abandonment of traditional wisdom and technology; the negligence of rural communities development; the constant degradation of natural resources and the environment; lack of fairness in accessing and using resources; exceed consumption of the capacity of natural resources and the environment including the deterioration of morality of society. These phenomena are inconsistent with the context of the area in terms of thinking systems and the way of life of the community. These are true reflections of severe unbalanced development.

The King's Science for Sustainable Local Development is therefore a guideline for solving and preventing such problems of the changes. Especially, the philosophy of sufficiency economy is applied to create opportunities for local people in Thailand both in employment for the poor and socially disadvantaged to be self-reliant including creating alternatives from production and a variety of services under the principle of sufficiency in the middle way to increase the quality of life of the people in the country at all levels from the individual level family level, community level, branch level, production and national level to adjust the way of life of the Thai people and the direction of the national development and lead to "support and sharing help reduce inequality" to a balanced development in terms of economic, social, and environmental aspects to the stable, prosperous and sustainable local Thai community.

Keywords: King's Science, Sufficiency Economy, Local Sustainable Development

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น (กศิป์ภิญโญ ทองแกม และโฆสิต แพงสร้อย, 2562) การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้นสังคมโลกจะมีความเชื่อมโยง

ใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน (กิ่งแก้ว ปะติตังโฆ และคณะ, 2561) การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้านและจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

จุดเปลี่ยนสังคมไทยเมื่อย้อนไปมองในอดีตจะพบว่า สังคมดั้งเดิมเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายมีเศรษฐกิจแบบพื้นฐานเป็นการผลิตเพื่อยังชีพสำหรับบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชนมิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิตสำหรับการยังชีพ แต่ได้มาจากสภาพธรรมชาติที่อยู่รอบตัวปัจจัยเหล่านี้ ทำให้ชาวชนบทมีความใกล้ชิดผูกพัน และตระหนักในสิ่งแวดล้อมซึ่งแสดงออกในรูปความเชื่อและพิธีกรรมที่ยกย่องต่อการรักษาสมดุลของธรรมชาติ นอกจากนั้นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ทางสายเลือด จึงสอดคล้องต่อการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งการแบ่งปันผลผลิต การพึ่งพาอาศัยในด้านต่าง ๆ ลักษณะทั้งหมดนี้จึงทำให้สังคมไทยในอดีตดำรงอยู่อย่างสงบพึ่งพาตนเองได้ และมีความพอเพียงต่ออัตภาพ โดยสามารถสืบทอดเอกลักษณ์ดังกล่าวต่อเนื่องอย่างไม่ขาดสายตลอดมาเป็นเวลาหลายร้อยปี (พระครูสมุห์ไพฑูริย์ พนมสวย และคณะ, 2561) จนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากรอบด้านทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตามแนวทางการพัฒนาแบบประเทศในแถบตะวันตกตามกระแสหลัก ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เป็นธรรม อธิปไตยในการจัดการทรัพยากรของประเทศสูญหายไป การละทิ้งภูมิปัญญาและเทคโนโลยีดั้งเดิม ละเลยการพัฒนาชุมชนชนบท เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขาดความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากร การบริโภคเกินความสามารถที่จะรองรับได้ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศีลธรรมของสังคมเสื่อมลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ทั้งในแง่ระบบคิด และวิถีชีวิตของชุมชน เป็นภาพสะท้อนความจริงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ขาดความสมดุลอย่างรุนแรง (พลเดช ปิ่นประทีป, 2542)

ถึงแม้ความแปรเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยความหวังใญ่พสกนิกรชาวไทย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ครั้งแรกในงานพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 กระแสพระราชดำริดังกล่าว พระราชาเห็นอะไรก่อนบอกประชาชน พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หรือที่เราเรียกว่า “ศาสตร์พระราชา” นั้นครอบคลุมทั้ง “พระราชดำริ” คือ แนวคิดและปรัชญา “พระราชดำรัส” คือ คำสั่งสอน ตักเตือนให้สติ “พระราชกรณียกิจ” คือ หลักการทรงงาน และ “พระราชจริยวัตร” ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งปวงพสกนิกรชาวไทย ได้น้อม

นำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพาดิตน รวมทั้งรัฐบาลและข้าราชการได้น้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อสร้างชาติและพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยยึดหลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ และพัฒนาชีวิตของประชาชน ดำเนินการอย่างมีแผนผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความยั่งยืน (Punyabal, 2017) โดยศาสตร์พระราชา คือ หลักการทรงงานเพื่อการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานพระราชดำริและแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ทั้งด้านการศึกษาและสุขภาพ การเพิ่มผลผลิต การค้นคว้าวิจัย การบริหารความเสี่ยง การอนุรักษ์ธรรมชาติ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกระบวนการแก้ปัญหาแบบองค์รวมที่คำนึงบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญการทำงานตามแนวศาสตร์พระราชานั้นมีลำดับขั้นการพัฒนาที่ชัดเจน คือ เพื่ออยู่รอด (Survival) พึ่งตนเอง (Self-reliance) และยั่งยืน (Sustainable) มีการค้นคว้าวิจัยในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากความยากจนลดการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม รวมถึงเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะมิติด้านจิตใจและทัศนคติดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (ปรัชญา ปานเกตุ, 2561)

ด้วยพระอัจฉริยภาพในด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของพสกนิกรแล้วพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ยังมีพระอัจฉริยภาพในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมทุกแขนง ผลงานดนตรีกรรม คือ เพลงพระราชนิพนธ์ได้ข้ามกาลเวลานำพาความรื่นรมย์มาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่ผลงานฝีพระหัตถ์ จิตรกรรม และประติมากรรมยังคงเป็นแบบอย่างของนักเรียนศิลปะตราบนานทุกวันนี้ ในด้านหัตถกรรม เรือใบที่ทรงออกแบบ และทรงต่อ เพื่อทรงใช้ในการแข่งขันจนได้รับชัยชนะเป็นประวัติการณ์และแรงบันดาลใจที่เล่าขานสืบต่อกันมาไม่รู้จบในหมู่นักแล่นใบชาวไทย และก่อให้เกิดสโมสรฝึกคนรุ่นใหม่ที่ใฝ่ใจในกีฬากลางแจ้งประเภทนี้ ในด้านภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ พระองค์มีพระราชดำริเริ่มทั้งในเชิงศิลปะและเทคนิคการถ่ายภาพ ตั้งแต่ครั้งกล้องถ่ายรูปยังไม่มีเทคโนโลยีก้าวหน้าเช่นทุกวันนี้ งานงานวรรณกรรม ได้แก่ พระราชนิพนธ์ และพระราชนิพนธ์แปล ก็ได้ให้ข้อคิดและคติเตือนใจคนไทยให้ยึดมั่นในคุณธรรมความดีงามเสมอมา ความรู้จากพระอัจฉริยภาพเหล่านี้จึงเป็นทั้งศาสตร์ผสมศิลป์ (รวม อารุชคม และ กระทรวงพาณิชย์, 2550) ทำให้พสกนิกรมีความอยู่ดี กินดี มีความสุข สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางโลกแห่งความวัตถุนิยมเข้ามาแผ่ขยายไปทั่วโลก

ดังนั้น ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน คือ แนวทางการพัฒนาของพระบรมชนกาธิเบศร ที่มีความลุ่มลึก รอบด้าน มองการณ์ไกลและเน้นความยั่งยืนยาวนาน ก่อนที่ประชาคมโลกจะตื่นตัวในเรื่องนี้ เป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยทุกหมู่เหล่าองค์ประกอบของศาสตร์พระราชา คือ การศึกษาและสุขภาพ การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต การค้นคว้าวิจัย

การบริหารความเสี่ยง การอนุรักษ์ธรรมชาติ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ละองค์ประกอบล้วนมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคน โดยเฉพาะ คนจนผู้ยากไร้ ฉะนั้น การนำเอาศาสตร์พระราชานี้ที่ทรงวางรากฐานอันเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ผ่านการทำโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่นนั้น ต้องทำเพื่อสอดคล้องกับภารกิจ พันธกิจของหน่วยงาน ขณะเดียวกัน ต้อง เสริมภารกิจของหน่วยงานอื่นไปด้วย เพื่อให้เกิดผลการพัฒนาเพื่อเกื้อกูลประโยชน์ทั้งส่วนตนส่วนรวม และขยายผลไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นไทยอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของบทความ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอศาสตร์พระราชานำสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขและป้องกันปัญหาความเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำมาเสริมสร้างโอกาสให้กับคนในท้องถิ่นไทย ทั้งในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ยากจนและด้อยโอกาสทางสังคมให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งสร้างทางเลือกจากการผลิต และการบริการที่หลากหลายภายใต้หลักความพอดี และเดินทางสายกลาง เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ที่เหมาะสมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ เพื่อปรับวิถีชีวิตของคนไทยและทิศทางการพัฒนาประเทศ และนำไปสู่ “การเกื้อกูลและแบ่งปันกัน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ” สู่การพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ให้ท้องถิ่นไทยไกลอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป โดยเนื้อหาจะได้นำเสนอเป็นลำดับถัดไป

ศาสตร์พระราชานำ

ศาสตร์พระราชานำ เป็นความคิดของพระราชานำที่ได้ทรงเกิดความห่วงใยพสกนิกร โดยความหมายแล้ว ศาสตร์พระราชานำเป็นองค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กว่า 4,000 โครงการ และผ่านศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผลของการทรงงานอย่างหนักตลอดรัชสมัยของพระองค์ ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ทรงมีหลักในการพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ หลักคิด คือ เป้าประสงค์ในการทรงงาน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หลักทฤษฎี คือ แนวคิดและทฤษฎีที่ได้มีการทดสอบและพิสูจน์แล้ว และได้พระราชทานสู่การปฏิบัติจริง และหลักปฏิบัติ คือ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการ อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ในการดำเนินโครงการได้พระราชทานหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” เข้าใจ คือ เข้าใจสภาพภูมิประเทศและมนุษย์ เข้าถึง คือ เข้าถึงภูมิสังคมและข้อมูล เพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการของประชาชน และพัฒนา คือ กำหนดเป็นแนวทาง การพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่เพียง

มิติใดมิติหนึ่ง รวมถึงการทดลองและปรับปรุง จนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้ไม่รู้จักซึ่งสามารถสรุปได้ว่า “ศาสตร์พระราช” คือแนวคิดและปรัชญา หลักการทรงงาน คำสั่งสอนของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และได้มีการทดสอบและพิสูจน์แล้วจากการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรชาวไทยและนานาชาติ (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560) อีกทั้งศาสตร์พระราช ซึ่งครอบคลุมทั้ง “พระราชดำริ” คือแนวคิดและปรัชญา “พระราชดำรัส” คือ คำสั่งสอน ตักเตือนให้สติ “พระราชกรณียกิจ” คือ หลักการทรงงาน และ “พระราชจริยวัตร” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งพสกนิกรชาวไทย ได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตน รวมทั้งรัฐบาลและข้าราชการได้น้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อสร้างชาติและพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน (เดชาบุญญาบาล, 2560)

เป้าหมายในการพัฒนาของพระบรมชนกาธิเบศร คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงถึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังของเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญคือ นักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติและเป็นเรื่องของจิตใจ” (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2554)

ความโดดเด่นของศาสตร์พระราช คือ แนวปฏิบัติที่มีกระบวนการที่มีเอกลักษณ์ คำนึงถึงบริบท ทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละพื้นที่ แก้ปัญหาแบบองค์รวม ให้มีความสำคัญกับความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการของคนในพื้นที่ เป็นการพัฒนาระแสทางเลือก ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งภาครัฐได้น้อมนำแนวคิดศาสตร์พระราชไปกำหนด เป็นแนวนโยบายในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจชุมชนตามวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละพื้นที่ โดยยึดหลักการดำเนินไปบนทางสายกลาง และการพัฒนาบุคคลบนฐานของความรู้ และคุณธรรม โดยแนวทางที่พระราชทานไว้นี้ได้พิสูจน์แล้วว่าสามารถทำให้พสกนิกรในบางพื้นที่ที่มีศักยภาพพร้อมดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงยั่งยืน แต่ในทางปฏิบัติ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะเน้นการสั่งการจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง ประชาชนไม่มีโอกาสได้คิดหรือทำอะไรด้วยตนเอง แต่เป็นคำสั่งที่มาจากนโยบายของรัฐบาล โดยไม่ได้คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและความแตกต่างของบริบทที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาทในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกมิติ ภาครัฐจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อเพิ่มขีดความสามารถชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดการให้ประชาชนได้เห็นถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นของตน เห็นถึงทุนของท้องถิ่นตน เห็นคุณค่าและโทษของการพัฒนาตามกระแสหลัก และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เหมาะสมกับ

บริบทของท้องถิ่นตนเอง ผ่านกระบวนการจัดการภาครัฐ กระบวนการการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม
อันนำไปสู่ความเข้มแข็งและความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน (เสรี พงศ์พิศ, 2554)

ด้วยความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ศาสตร์พระราชาก็คือสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระอยู่หัว
รัชกาลที่ 9 ทรงวางหลักเกณฑ์ในการปรับตัวให้อยู่รอดในทางสังคมโดยไม่ให้หลงใหลในวัตถุนิยม
โดยอาศัยสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยไม่ฟุ่มเฟือย ให้คนเกิดความรัก ความเมม
ตาซึ่งกันและกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และยังเป็นแบบอย่างในการทำงานโดยมีหลักและ
กระบวนการ วิธีคิด ที่พสกนิกรดูแล้ว ได้นำไปปฏิบัติตามให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายในการพัฒนาของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่
ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ
และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญคือนักพัฒนาจะต้องมี
ความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับ
กับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ โดยมีหลักการ ดังนี้ (จามรี พระสุนิล, 2562)

1. จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะหลักการนำทาง ประกอบด้วยสามห่วง สองฐาน คือ
ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัว มีฐานความรู้ และฐานคุณธรรม

2. วิธีการของศาสตร์พระราชาคือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยต้องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาคน
วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

2.1 เข้าใจ หมายถึง การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว การใช้และแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์
การวิเคราะห์และการวิจัย การทดลองใช้จนได้ผลจริงก่อน

2.2 เข้าถึง หมายถึง การระเบิดจากข้างใน เข้าใจกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา
และสร้างปัญญาสังคม

2.3 พัฒนา หมายถึง การพัฒนาที่ประชาชนเริ่มต้นด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองได้
และมีต้นแบบการเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้

3. การประยุกต์แห่งศาสตร์พระราชา ต้องทำให้ด้วยความรัก ความปรารถนาและด้วยใจต้อง
ประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืน ไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล สภาพพื้นที่และสถานการณ์

4. ผลลัพธ์ของศาสตร์พระราชา คือ แผ่นดินโดยธรรมและประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม
ตามพระปฐมบรมราชโองการ พออยู่พอกิน และรู้จักสามัคคี อันเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวทางการบริหารประเทศด้วย “ศาสตร์พระราชา” ของรัฐบาลมีการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ
อันประกอบด้วย ตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” คือ ทำให้ประชาชน

มีความสุข มีความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยรักษาสสมดุล ทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการแก้ปัญหาตามแนวทางสันติวิธี และยึดแนวทางการพัฒนา “สีเขียว” เสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้ประเทศชาติและประชาชน โดยให้มีการพัฒนาประชาธิปไตย ที่เหมาะสมกับบริบทของไทย และมีอัตลักษณ์ไทย (ฐานันต์ จันทร์อำไพ, 2561)

โดยเน้นการระเบิดจากภายใน ที่เริ่มจากการ “ปลูกคน” ก่อน “ปลูกป่า” เพื่อสร้างความเข้าใจสำนึกสิทธิในการรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณลักษณะมุ่งอนาคต รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จริง เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดการการพึ่งตนเอง การมีวิถีชีวิตและสัมมาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยพระองค์ท่านทรงยึดวิธีการเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย ซึ่งเป็นวิทยาการแห่งการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2561)

ด้วยประการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางในการพัฒนา แก้ไขวิกฤติทางสังคม โดยเฉพาะในสถานการณ์สังคมไทยที่ผ่านมา โดยเฉพาะในวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งปี 2540 เป็นยุคฟองสบู่แตก ประชาชนอดอยากปากแห้งกันถ้วนหน้า แต่ด้วยวิสัยทัศน์การณ์ไกลของพระบรมชนกาทิเบศร ได้ทรงนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป วัตถุนิยมมีค่ามากกว่าวัตถุทางจิตใจ การนำศาสตร์พระราชามาใช้ถือเป็นแนวทางที่สมควรจะอนุรักษ์และนำมาใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การประยุกต์ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่น

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ที่นอกจากจะทรงด้วยทศพิธราชธรรมแล้ว ทรงยังเป็นพระราชอาที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และการทำงานแก่พสกนิกรของพระองค์ และนานาประเทศอีกด้วย ผู้คนต่างประจักษ์ถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ และมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น อันหาที่สุดมิได้ ซึ่งแนวคิดหรือหลักการทรงงานของพระบรมชนกาธิเบศร มีความน่าสนใจ ที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตการทำงานเป็นอย่างยิ่ง หลักการทรงงานของพระบรมชนกาธิเบศร มีดังนี้ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2554)

การประยุกต์แห่งศาสตร์พระราชา ต้องทำให้ด้วยความรัก ความปรารถนาและด้วยใจต้องประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืน ไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล ภูมิสังคม สภาพพื้นที่และสถานการณ์ปรัชญาหรือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางเลือกใหม่ของประชาชนชาวไทยเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ อันจะนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีประโยชน์ต่อประชาชนทุกคนไม่ใช่เฉพาะแต่ส่วนท้องถิ่นหรือเกษตรกรเท่านั้น แต่ประชาชนโดยทั่วไป

ไม่ว่านิสิต นักศึกษา นักเรียน ข้าราชการ พนักงานบริษัทก็สามารถนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียน การทำงาน ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสามารถกระทำดังนี้

- 1) ควรยึดหลักความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน และสละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง
- 2) ควรประกอบอาชีพด้วยความสุจริตและถูกต้อง แม้จะเผชิญกับภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม
- 3) ควรลดละการแก่งแย่งผลประโยชน์ และการแข่งขันทางการค้าขาย ตลอดจนการประกอบอาชีพที่มีการต่อสู้อย่างรุนแรง
- 4) ควรชวนช่วยไฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นเป้าหมายสำคัญ

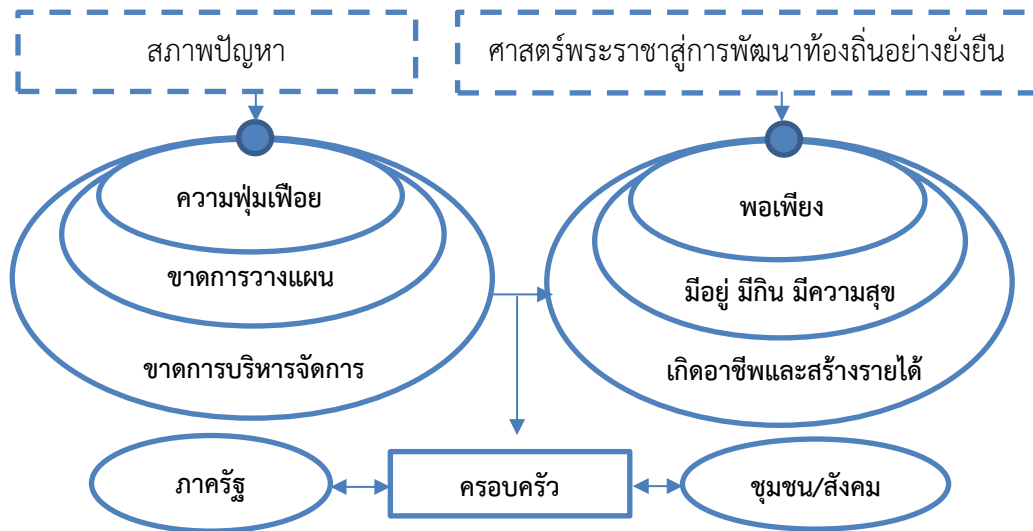
แนวทางการบริหารประเทศด้วย “ศาสตร์พระราชา” ของรัฐบาลมีการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ อันประกอบด้วย ตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” คือ ทำให้ประชาชนมีความสุข มีความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยรักษาสมดุล ทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการแก้ปัญหา ตามแนวทางสันติวิธี และยึดแนวทางการพัฒนา “สีเขียว” เสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้ประเทศชาติและประชาชน โดยให้มีการพัฒนาประชาธิปไตย ที่เหมาะสมกับบริบทของไทย สู่การกระจายความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ สืบไป

สรุป

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำมาเสริมสร้างโอกาสให้กับคนในท้องถิ่นไทย ทั้งในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ยากจนและด้อยโอกาสทางสังคมให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งสร้างทางเลือกจากการผลิต และการบริการที่หลากหลายภายใต้หลักความพอดี และเดินทางสายกลาง เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศที่เหมาะสมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับสาขาในการผลิตและระดับประเทศ เพื่อปรับวิถีชีวิตของคนไทยและทิศทางการพัฒนาประเทศ ด้วยการมีสติที่มั่นคง มีสติปัญญา มีคุณธรรม มีความรู้ ศึกษาหาข้อมูลใหม่อยู่เสมอพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และมีความเพียรที่จะทำให้งานประสบผลสำเร็จ จะทำให้ประเทศไทยดำรงได้อย่างเป็นสุขและยั่งยืน และนำไปสู่ “การเกื้อกูลและแบ่งปันกัน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ” สู่การพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ให้ท้องถิ่นไทยไกลอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

จากการศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนโดยใช้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางสังคมเป็นฐานพ้ององค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงการนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สามารถนำมาแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำในทางสังคมได้ โดยปัญหาของท้องถิ่นที่เป็นผลกระทบต่อการพัฒนา ได้แก่ ปัญหาความฟุ่มเฟือย ปัญหาขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบ และปัญหาขาดการบริหารจัดการ ส่วนศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ได้แก่ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ลดรายจ่ายหาวิธีการสร้างได้ให้กับท้องถิ่น เกิดอาชีพและสร้างรายได้ จะทำให้ท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่มีอยู่ มีกิน มีความสุข โดยอาศัยความร่วมมือในการขับเคลื่อนทั้งภาครัฐ ชุมชน สังคม สู่ระดับครอบครัว

เอกสารอ้างอิง

กศิพัฏฐ์ ทองแกม และโฆสิต แพงสร้อย. (2562). ปัญหาและแนวทางการแก้ไขสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิธีในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรคนัน*, 6(7), 1469-3488.

กิ่งแก้ว ปะติตั้งโช, สมหมาย ปะติตั้งโช, ครุปรกรณ์ ละเอียดอ่อน และอุทิศ ทาหอม. (2561). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มข้าวพันธุ์พื้นเมืองชุมชนบ้านลิ้มทองตำบลหนองโปลา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารรามคำแหงฉบับมนุษยศาสตร์*, 37(2), 99-134.

- จามรี พระสุนิล. (2562). ย้อนรอยพระบาทที่ยาตรา เรียนรู้สู่ศาสตร์พระราชา. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 36(3), 1-38.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองวิถีเขียวของผู้เรียนในพื้นที่โครงการหลวงภาคเหนือของไทย. *วารสาร Veridian E-Journal. มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 11(1), 1503-1521.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2554). *หลักการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- ฐานันต์ จันทร์อำไพ. (2561). *แนวทางการน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาทางด้านกิจการพลเรือนของกองทัพอากาศ*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- เดชา ปุญญบาล. (2560). 9 ตามรอยบาท ศาสตร์พระราชา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(2), 13-20.
- ปรัชญา ปานเกตุ. (2561). *สารานุกรมศาสตร์พระราชา*. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์.
- พระครูสมุห์ไพฑูรย์ พนมสวาย, สุทธญาณ โอบอ้อม และ อักษรสวรรค์ ศิริคุณ. (2561). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ยั่งยืน. *วารสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*, 2(1), 95-108.
- พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. (2554). *พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2542). *สู่ความเป็นไทยด้วยพลังของท้องถิ่นข้อเสนอกรอบแนวคิดเพื่อจัดแผนฯ 9*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- รวม อารุชคม และ กระจ่างพนาณิชย์. (2550). *เอกอัครราชทูต ปัญญาแห่งแผ่นดิน*. กรุงเทพมหานคร: กระจ่างพนาณิชย์.
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รายงานการสัมมนาของคณะอนุกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในคณะกรรมการการสื่อสารมวลชน การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสารสนเทศ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ร่างยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี*. สืบค้น 12 กันยายน 2564. จาก www.nesdb.go.th.
- เสรี พงศ์พิศ. (2554). *เศรษฐกิจพอเพียง เกิดได้ถ้าใจปรารถนา*. กรุงเทพมหานคร: เทียนวรรณ.
- Punyabal, D. (2017). "9 Root of The King's Philosophy". *Journal of the Association of Researchers*, 22(2), 13-20.